

LATVIJA

Lettische Wochenzeitung

Nr. 22 (695) 11. Juni 1955

Herausgeber: Lettische Volksgemeinschaft in der Bundesrepublik Deutschland e. V. (Lettisches Zentralkomitee).

Redaktion: (13b) Weilheim/Obb., Rathausplatz 8. Tel. Weilheim 575

Druckerei: Weilheimer Druckerei G. m. b. H., (13b) Weilheim, Obb.

Mitglied des Verbandes der Freien Presse Zentral- und Osteuropas, des Baltikums und des Balkans, e. V.

LATVIJA

LATVIAN NEWSPAPER

Nr. 22 (695)

Sestdien, 1955. g. 11. jūnijā

Iznāk reizi nedēļā sestdienās.

Izdevējs: Latv. centr. komiteja Vācijā. Galv. red. Pāvils Klāns.

Apgāds un redakcija: (13b) Weilheim/Obb., Rathauspl. 8, Germany
Tel. Weilheim 575

Redaktori: V. Skultāns, 3, Prospect Place, Child's Hill, London N.W. 2, tel. Hampstead 9270. J. Rudzītis, Byggmästareg. 1 C., t. 44424, Uppsala. A. Priedītis, „Rīga“, 74 Judd St. Mortdale, Sydney Australia. Tel. LU 1266.

KĀRLIS DRAVINS

GAN ATKĀPIES BET NESATRIEKĀTS

PROFESORA KĀRĻA STRAUBERGA JUBILEJĀ

Mūsu visjaunākā paaudze emigrācijā aug savā bērnu bezrūpībā, un šķiet, ka tai būs grūti izpraest viņu vecāku nacionālās bēdas un to, kādā dinamikā kūsājusi tā ģenerācija, kurai tagad galvas sudrabotas, bet kas teyeiz, ka Latvija dibinājās, bija aicināta post un celt mūsu jauno valsti, bija jauna un drosmīga. Pie šīs veidotāju paaudzes izcilākajiem pārstāvjiem pieder arī prof. Kārlis Straubergs, kas 14. jūnijā vanēs atskatīties uz 65 mūža gadiem.

Vispirumā kārtā viņu atcerēties tā audzēkņu plašais pulks — gan no Latvijas universitātes, gan no Kr. Barona tautas universitātes, gan no tām latviešu bēgļu skolām Maskavā, kas tur bija patvērušās pirmā pasaules kara laikā. K.

Straubergs līdz 1916. g. paguva nobeigt ne vien Maskavas universitāti, bet arī Arheoloģijas institūtu. Latviešu strēlnieku rindās viņš nokļušs vēl kā jauns, bet plašām zināšanām bruņots zinātnieks. Tāds strēlnieku organizācijas komitejai taisni nepieciešams, lai rūpējoties par slaveno pulku piemiņu, iekārtotu un vadītu latviešu kara muzeju, — arī vēlāk, mūsu brīvvalsts pirmajos gados.

Jau 1919. g. K. Straubergs dabū piedalīties Centrālās bibliotēkas komplekšanās. Vēlāk, no armijas rindām pārkomandēts uz Izglītības ministriju, viņš vada nodaļu, kas pārzina mūsu dzimtenes muzejus, arhīvus un bibliotēkas. Še jubilāra organizatora talantam atvērs istais darba lauks: tika dibināts Valsts vēstures muzejs, kam arī Rīgas latviešu biedrība, šī Latvijas zinātņu akadēmijas priekštece, uzticēja savas nesamaksājamas entografiskās kolekcijas. Šinī pat laikā radās arī Valsts arhīvs un tāpa par reālitāti Valsts bibliotēka. Bez tam K. Straubergam iznāk kādu laiku sēdēt arī Mākslas departamenta direktora krēslā (līdz Raiņa pārnākšanai), un tā viņš dabū ne mazumu nopulēties gar nākamā Nacionālā teātra un nākamās Nacionālās operas ansambļa organizēšanu. Vēl pēc kādiem gadiem (1924. g.) jubilārs kļūst par izglītības ministru.

Reizē būdams dzejnieks un personība ar plašiem humanista apvārsniem, reizē arī realists ar drošu optimista skatienu, K. Straubergs mūsu universitātē bija viens no tiem, kurus dēvēja par fakultātes „spēka vīriem” vai „stūrakmeņiem” — viņš bija fizioloģijas fakultātes sekretārs, vēlāk dekāns un universitātes prorektors.

Ieguvis doktora gradu klasiskajā filoloģijā, K. Straubergs 1929. g. kļuva par profesoru. Dažam labam viņa skolniekam toreiz būtu patīcis, ja viņš nebūtu atstājis grieķu un latīņu dzejas birzis un savosursos būtu aplūkojis vēl daudz citu seno autoru cēlo poēziju ar tādām pat simpatijām kā nemirstīgo Horatiju. Ne vien še, bet arī ārpus lekcijām K. Straubergs tika rosinājis dažu vārdu mākslinieku.

Taču jubilārs, tāpat kā viņa brālis, matemātiķis Jānis Straubergs, nespēja atturēties pretim kādam aicinājumam — aizmūžīgajam Latvijas zemes saucienam: viņš sāka pievērsties latviešu ticējumiem. Tur viņam, tad jau kā Folkloras krāpnes pārzini, radās un nāca kļājā tik bieži krājumi ar zavētāju burekļiem, ka priekš dažiemiem gadsimtiem par to viņu būtu gaidījis ļoti pamatīgs ugunsšārts.

Qtrajā pasaules kara jubiliārs ir Universitātes prorektora amatā, pie-

dzīvodams daudz grūtu stundu cīņā par to, lai okupācijas varas filoloģijas fakultāti galīgi nepazudinātu vai pat nelikvidētu visu universitāti. 1944. g., kad franšu negaisi grand jau tuvumā, K. Straubergs nokļūst Zviedrijā. Kā pazīstams zinātnieks viņš var turpināt pētnieka darbu Ziemeļu muzejā, Folkloras institūtā. Sekojusi jauna publikāciju rinda; dažādās valodās iespiesto rakstu vidū sevišķi izceļ plašais darbs par veļu valsti latviešu ticējumos (1949), arī prāva virkne īsaku apcerējumu jaunajās Reitmaņa izdodamajās Latviešu tautas dziesmās.

Jubilāram tik miļā dzimtene Džūkste plēsta un postīta kaujās. Taču katrs, kam bijis tagad kāds kontakts ar jubilāru, konstatē, ka viņš jūtas kā karavīrs, kas gan bijis spiests atkāpties, bet nav satriekts. Pats joprojām daudz strādādamas gar pētījumiem, kas skar latviešu gara dzīves apvārsni, viņš allaž atgādinājis mūsu jaunākajiem zinātniekiem emigrācijā, lai tie neaizmirst, ka viņu pašreiz nav nekur citur kā ārzemju komandējumā. Protams, kas svešzemniekos ir tāpēc, lai apgūtu mākas, paplašinātu zināšanas, tam reiz ar daudz ko jānu bagātotam, atkal jāceļ kāja uz dzimtās zemes. Bet mēs, cienījamā profesora skolnieki brīvās Latvijas universitātē, no sirds novēlam to piedzīvot viņam pašam.

Miris komponists Jānis Vītolis

Rīgā 14. maijā miris komponists un orķestrants Jānis Vītolis, kuja mūžs sākās 1886. g. 20. aprīlī Litenē. Neilgais bija beidzis Maskavas konservatoriju un papildinājis prof. J. Vītola kompozīcijas klasē Latvijas konservatorijā. Nacionālās Operas repertuārā 30. gados bija J. Vītoliņa balets Ilga. Padomju varas laikā radies otrs balets. Bez tam viņa darbu sarakstā ir kompozīcijas orķestrim, atsevišķiem instrumentiem un solo balsij. Nesen Rīgā iztirzāts jauns simfonijas uzmetums, kur esot parādījusies „teicama instrumentācijas māka un bagātīgi izmantoti tautas mūzikas materiāli”. Garus gadus Jānis Vītolis bija fagotists Rīgas radiofona orķestrī. Viņš darbojās arī par mūzikas pēdāgo, vispirms Rīgas tautas konservatorijā, vēlāk par docentu valsts konservatorijā. — Vītoliņa nekrologu Rīgas presē parakstījusi tikai „biedru grupa”, nevis vārdā sauktu prominēnu virkne, kā tas tur parasts. Tā ir liecība, ka neilgais padomju varas apstākļos nav bijis starp favorizētajiem.

ALEKSANDRS LIEPA

Dedējā mēnesnīca

NAKTS, AUSMA, DIENAS VIDUS UN RIETS KORNĒLIJA
KOKAKAULA DZĪVE

(1. turpinājums)

Apakšvirsnieks varītēm aplūsināja mātes balsi un piespieda pats sevi kāpt augšā. „Kā no čūskas,” — viņš dzirdēja sevi vēlreiz.

Mongolis jau bija pie kādām durvīm pirmajā stāvā, brīdi atskatījās atpakaļ, tad neklaudevams atgrūda durvis vajā. Zālī blāvajā gaismā, kas plūda pretim no telpas, sakritušais augums uz slieģšna sastinga kā siluets. Apakšvirsnieks, kas gandrīz uzgrūdās viņa mugurai, redzēja istabu pār kateivja plecu.

Tad arī viņš saslomījās.

Kornēlijs Kokakauls bija pavadījis šīs stundas turpat uz grīdas pie loga. Smago solu dimdēšanu izdzirdis, viņš bija pacēlis galvu. Tagad viņš itin kā apzīlībis nedrošām, blāvām acīm vēras taisni uz durvīm. Viņa bālā un saviebtā seja bija vienīgais gaišākais plankums, kas izdalījās no pustumsa rakstāmgalda kaktā, kur viņa augums un apgērba kontūras saplūda ar tumsajām tapetēm un ēnām uz grīdas.

Kornēlijs Kokakauls skatījās uz abiem vīriem un nespēja ne pakustēties, ne parunāt. Ārā aiz loga kāds aizgāja, skaldīdams bruģi asiem šķautnainiem soļiem.

OLGERTS RŪSIS

Atzišana

Kā sala vientuļa un tāla okeanā —
Es jūtu baismu — tāda mana sirds.
Vai staro viņa domu gaismā rāmā
Vai arī darbā ugunīga mirdz.

Cik apnicīgi to gan citiem sacīt
Ik dienas padomi kad sniegti tiek:
Kad diena tumsis, lietus zemi slacis —
Arvienu tad būs vienam jāpaliek.

Un vētra kad pār salu gāžas pāri,
Kad dziļi viņa vaid, un padoms siek,
Kad siku liesmu izmisums sedz kāri —
Tad vienmēr Dievs ir vienam jāsatiek.

Ciltautu KULTŪRAS DZĪVE

Vācijā nule viesojās Leopolds Stokovskis, ko pēc Furtvenglera nāves uzskata par pasaules izcilāko diriģentu. Viņš Rietumvācijas pilsētās sniedza koncertus un vadīja arī dažus atskaņojumus 10. internacionālajā jaunās mūzikas kursā Darmštatē. Vācu kritika par viņa sniegumu ir visai vīlusies, novērtējot to kā noriešošanas zvaigznes pēdējo atspulgu, kas nesniedzas pāri kapelmēstara precīzītiel un pārāk plehārsīstis „holivudiskiem vizuāliem”.

Dienvidslavu diriģents Lavro Matačičs, kas savā laikā koncertējis arī Rīgā, vada Bavārijas valsts operas ansambli un nule guvis izcīlu ievēribu kā simfoniskās mūzikas interprets, atskanojot Čaikovska, Sostakoviča uc. darbus.

Diriģents Eriks Kleibers, kas kādu laiku paglābās no nacionālsociālisma režīma Rīgā, tad devās uz Zviedriju, pēc tam nonāca konflikā ar Austrumberlīnes operu, nule vēlējās kādu prāvu sava honorāra summu Miunchenes izpīlīto mākslas tempļu atjaunošanai.

Tomasa Manna vārdā nosaukts kāds jaunstādāms mežs Izraēlā, kuja pirmos kokus iedēslīja 6. jūnijā, kad rakstniekam pieplīdījās 80 gadu. Viņš nesen viesojās Vācijā, leguvis arī Frīdriha Šillera universitātes Jēnā goda doktora gradu filozofijā, bet dzimšanas dienu nosvinēja savā dzīves vietā Cīrichē.

Brīselē notikušajā starptautiskajā vijolu spēles konkursā 12 dalībnieku vidū pirmo godalgu (3000 dol.) leguva amerikānis Berls Senovskis, otrā vietā palika krievs Jullāns Sitkovskis (2000) trešā — francūzis Pjērs Dukāns (1500 dol.).

Pasauleslavenā mirušā krievu baleta mākslinieka Nižinska dienas grāmata iznākusi vācu valodā ar nosaukumu Dieva klausns Ernsta Klella apgādā Stūtgartē.

Izraēlas filharmoniskais orķestrs apmeklējīs Romu, kur sniegs speciālu koncertu pāvestam Pijam XII.

500.000 DM filmu godalgošanai uzņemts Rietumvācijas jaunajā budžetā, filmai un presi paredzēto 2,5 milj. DM vietā. Trīs piektdaļas atvēlētais summas izlētos kultūras filmu, bet atlikumu — mākslas filmu godalgošanai.

Benjamins Džilji, 65. g. v. pasauleslavenais itāļu tenors, pēc 42 gadus ilgušas spožas dziedātāja karjeras atvaidījis no estrādes un turpmāk nodosies vienīgi pēdāgoģijai.

GRAMATNIECĪBA

Redakcijā saņemta Aleksandra Liepas grāmata Rīgas privātdetektīvi, ko autors nosaucis par kriminālgrotesku. Darbs iznācis Zelta ābeles apgādā Stokholmā un apīver 188 lpp.; tas bagātīgi rotāts Vija Ciesnieka otas zīmējumiem.

Maksimiliana Dietriha apgāds Memingenā izdevis Zentas Maurīnas temas un varlīcijas Um des Menschen willen. Šī ir jau sestā autore grāmata vācu valodā, kuja 250 lappusēs uzņemtas šādas nodaļas: Vom Sinn des Tragischen, Sinn und Widersinn der Liebe. Der einsame Mensch, Um des Menschen Willen.

100 TĪTĀLE CIMONĪ KULTŪRAS ĢĀRUMĀ

Fridrihs Milts sarīkojis savu gleznu vāras skati Lenoksā, ASV. Skate ilgs līdz 5. septembrim, un tajā izstādīti 33 darbi, kā tie, kas nesen bija Ņujorkas izstādē, tā arī jaunie.

Gleznotājs M. Mitrēvics piedalās Vestēsteras mākslinieku gadakārtējā izstādē ar 3 gleznām. Par kļuso dabu Primula viņš apbalvots ar goda rakstu.

Dejotājs Voldeimārs Leonālis, kas kopš 1940. g. dzīvo Austrālijā un apprecējis pazīstamu deju skolas vadītāju Sidnejā, pēdējā laikā piedalījies 2 televīzijas filmu uzņemšanā. The Devils Stew viņš tēlo priekšstrādnieku, bet Woodoo — vecu burvi. Abas filmas nosūtītas uz ASV, jo Austrālijā televīzijas stacijas sāks darboties tikai pēc 2 gadiem.

Baleta soliste Vija Vētra 1. jūnijā rīkoja savu pirmo patstāvīgo baleta vakaru Sidnejā.